

Instituutista toimintakeskukseksi

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin asemaa ja tehtäviä koskeva selvitys

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:1

Selvityshenkilö Heikki Talvitie

Instituutista toimintakeskukseksi

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin asemaa ja tehtäviä koskeva selvitys

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:1

Heikki Talvitie

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / *Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen*
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto: Erja Kankala, opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN 978-952-263-088-9 (nid.)
ISBN 978-952-263-089-6 (PDF)
ISSN-L 1799-0327
ISSN 1799-0327 (painettu)
ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2012:1

Kuvailulehti

Julkaisija
Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä
10.1.2012

Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri) Selvityshenkilö Heikki Talvitie	Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä		
	Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö		
	Toimielimen asettamispvm 2.11.2011	Dnro OKM/92/040/2011	
Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Instituutista toimintakeskukseksi; Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin asemaa ja tehtäviä koskeva selvitys			
Julkaisun osat Muistio + liite			
Tiivistelmä <p>Opetus- ja kulttuuriministeriö kutsui allekirjoittaneen selvittämään Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin asemaa ja tehtävät ja tekemään selvitykseen perustuvat toimenpide-ehdotukset. Selvityksen aikana 7.11.–30.12.2011 haastateltiin 18 kohteessa useita henkilöitä, joilla on joko suora suhde instituuttiin tai muuten instituutin toimialaa sivuavaa kokemusta.</p> <p>Instituutin tehtäväkenttä on ollut varsin laaja ja tämä on saattanut olla osasy siihen, että instituutti ei ole saavuttanut riittävän selkeää profilia. Instituutille on syytä luoda uusi status ja selkeä profiili. Instituutin toimintaympäristössä on jo nyt ollut selkeästi esillä Suomen venäjänkielinen väestö ja sen kotouttamistehtävät. Tämä linjaus tulisi olemaan jatkossa instituutin tärkein tehtävä ja sillä edistettäisiin parhaiten venäjänkielisen väestönosan kotoutumista taiteen ja kulttuurin sektorin tarjoamin keinoin.</p> <p>Instituutti, joka on tällä hetkellä valtion viranomainen hyötyisi siitä, jos sen statusta muutettaisiin siten, että siitä tulisi vuoden 2013 alusta säätiö, joka kykenisi tuottamaan Suomen vastuuviranomaisille venäjänkieliselle väestölle tarkoitettuja hankepalveluja. Jos perusrahoituksen suhteen on epävarmuutta tässä mallissa, niin instituutin status tulee säilyttää viranomaisena. Varsin nopeasti säätiön tulisi voida yhdessä valittavan hallituksen kanssa kaksinkertaistaa liikevaihtonsa hankepalvelujen avulla.</p> <p>Säätiölle tulee luoda iskevä ja lyhyt tunnus (nimi). Työnimenä olen käyttänyt tehtäväkentän selvästi rajaavaa ilmaisua: Toimintakeskus Suomen venäjänkieliselle väestölle.</p> <p>Vastuuviranomaisina kotouttamisessa ovat eri ministeriöt, aluetasolla ELY-keskukset sekä paikallistasolla kunnat ja TE-toimistot. Säätiön tulee verkostoitua näihin vastuuviranomaisiin, jotta tehokas hankepalveluohjelma kyetään luomaan ja toteuttamaan.</p> <p>Säätiön tulee olla läheisessä yhteistyössä Suomen venäjänkielisen väestön järjestöjen kanssa ja säätiön hallituksessa tulee venäjänkielisillä järjestöillä olla riittävä edustus.</p> <p>Säätiön (Toimintakeskuksen) tulisi hakeutua uusiin käytännöllisempiin ja vuokratasoltaan edullisempiin tiloihin vuoden 2013 aikana. Kirjasto tulisi jakaa käyttö- ja varastokirjastoon. Varastokirjasto pyrittäisiin sijoittamaan niin lähelle toimintakeskusta, että sen hallinnointi ja tietokantaan saattaminen kävisi päinsä toimintakeskuksen henkilökunnan toimesta. Mikäli tässä ei onnistuta käyttökirjaston ulkopuolinen aineisto tulee siirtää opetus- ja kulttuuriministeriön alaiseen valtakunnalliseen Varastokirjastoon, joka sijaitsee Kuopiossa.</p> <p>Säätiön tulisi olla läheisessä yhteistyössä suomalaisen median kanssa, jotta vaihteittain voitaisiin turvata venäjänkielellä Suomen tapahtumista riittävä kate.</p>			
Avainsanat Suomen venäjänkielinen väestö, toimintakeskus Suomen venäjänkieliselle väestölle, kotouttaminen, Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurikumppanuus, Wider Europe, käyttökirjasto, varastokirjasto, rajat ylittävä yhteistyö, säätiö; Ruskij Mir, Spektr, Faro			
Muut tiedot			
Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:1		ISSN 1799-0327 (painettu) 1799-0335 (PDF) -L 1799-0327	ISBN 978-952-263-088-9 (nid.) 978-952-263-089-6 (PDF)
Kokonaissivumäärä 17	Kieli suomi	Hinta	Luottamuksellisuus julkinen
Jakaja Kopijyvä Oy		Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö	

Presentationsblad

Utgivare
Undervisnings- och kulturministeriet

Utgivningsdatum
10.1.2012

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Utredningsman Heikki Talvitie	Typ av publication Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar		
	Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet		
	Datum för tillsättande av 2.11.2011	Dnro UKM/92/040/2011	
Publikation (även den finska titeln) Institutet för Ryssland och Östeuropa - en kartläggning av dess ställning och uppgifter			
Publikationens delar Promemoria samt bilaga			
Sammandrag <p>Undervisnings- och kulturministeriet gav undertecknad i uppdrag att kartlägga den ställning och de uppgifter som Institutet för Ryssland och Östeuropa har. Vidare ingick i uppgiften att lägga fram åtgärdsförslag. Under tidsperioden 7.11 – 30.12.2011 intervjuades många personer inom 18 olika verksamheter med en direkt relation till institutet eller erfarenhet som ansluter sig till institutets verksamhetsområde.</p> <p>Institutets har haft ett brett fält att operera på, vilket eventuellt är en av orsakerna till att det inte har en tillräckligt tydlig profil. Det finns orsak att skapa en ny status och en klar profil för institutet. I institutets verksamhetsomgivning har man redan nu lyft fram den rysktalande befolkningen i Finland och den anslutande integrationsuppgiften. Den här linjedragningen är enligt förslaget institutets viktigaste uppgift i framtiden. Det ska främja den rysktalande befolkningens integration med hjälp av konst- och kultursektorns medel.</p> <p>Institutet, som för närvarande är en statlig myndighet, drar nytta av att dess status ändras så att den från början av år 2013 blir en stiftelse, som kan erbjuda den rysktalande befolkningen tjänster på uppdrag av den ansvariga myndigheten i Finland. Om den här modellen förknippas med viss osäkerhet beträffande den grundläggande finansieringen så ska institutets status bevaras som myndighet. Tillsammans med den nya styrelsen torde det vara relativt enkelt för stiftelsen att fördubbla sin omsättning med hjälp av projektartade tjänster.</p> <p>Stiftelsen borde förses med ett slagkraftigt och kort namn. I kartläggningen har jag använt det koncisa uttrycket Ett verksamhetscenter för den rysktalande befolkningen i Finland.</p> <p>Integrationsuppgiften ansluter sig till flera ministeriers ansvarsområden, på regionnivå handlar det om närings-, trafik- och miljöcentralerna och på den lokala nivån kommunerna och TE-centralerna. Stiftelsen ska skapa nätverk med dessa ansvariga myndigheter i syfte att skapa och verkställa ett effektivt program för projektartade tjänster.</p> <p>Stiftelsen ska bedriva nära samarbete med organisationer verksamma för den rysktalande befolkningen i Finland. Stiftelsens styrelse ska bestå av tillräckligt många representanter för de rysktalande i Finland. Under år 2013 är det att rekommendera att stiftelsen (Verksamhetscentret) flyttar till nya hyrlokaliteter som är mer ändamålsenliga och billigare. Biblioteket borde bestå av två separata delar: ett som är i fortlöpande användning och ett som fungerar som lager. Att rekommendera är att depåbiblioteket placeras intill verksamhetscentret för att verksamhetscentrets personal ska kunna införa en fungerande databas och förvalta den. Om man inte lyckas med detta ska de böcker som inte utlånas som en del av den dagliga verksamheten flyttas över till det nationella Depåbiblioteket i Kuopio som undervisnings- och kulturministeriet förvaltar.</p> <p>Stiftelsen ska ha ett nära samarbete med finländska massmedier för att man stegvis och på ryska i tillräcklig omfattning ska kunna informera den rysktalande befolkningen om verksamhetscentrets utbud i Finland.</p>			
Nyckelord den rysktalande befolkningen i Finland, ett verksamhetscenter för den rysktalande befolkningen i Finland, integration, kulturpartnerskap inom den nordliga dimensionen, Wider Europe, bibliotek, Depåbiblioteket, gränsöverskridande samarbete, stiftelse, Ruskij Mir, Spektr, Faro			
Övriga uppgifter			
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2012:1	ISSN 1799-0327 (Print) 1799-0335 (PDF) -L 1799-0327	ISBN 978-952-263-088-9 (hft.) 978-952-263-089-6 (Online)	
Sidoantal 17	Språk finska	Pris	Sekretessgrad offentlig
Distribution Kopijyvä Oy		Förlag Undervisnings- och kulturministeriet	

Sisältö

<u>Opetus- ja kulttuuriministeriölle</u>	<u>6</u>
<u>Instituutin tehtäväkenttä</u>	<u>7</u>
<u>Instituutin toimintaympäristö</u>	<u>8</u>
<u>Instituutista toimintakeskukseksi</u>	<u>10</u>
<u>Toiminta muutosvaiheessa</u>	<u>13</u>
<u>Kustannuksista</u>	<u>14</u>
<u>Toimenpide-ehdotukset</u>	<u>15</u>

Opetus- ja kulttuuriministeriölle

Opetus- ja kulttuuriministeriö on kutsunut allekirjoittaneen selvittämään Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin asema ja tehtävät ja tekemään selvitykseen perustuvat toimenpideehdotukset.

Tehtävänä on:

- 1 Selvittää hallitusohjelman mukaisesti Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin asema ja tehtävät ottaen samalla huomioon opetus- ja kulttuuriministeriön ja instituutin välinen tulossopimus 2011–2013, opetusministeriön maahanmuuttopoliittiset linjaukset 2009, aikaisempien selvitystöiden tulokset sekä instituutista säädetty laki ja asetus (L 857/1992 ja A 1100/2011).
- 2 esittää opetus- ja kulttuuriministeriölle selvitykseen perustuen Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin uusi toiminta-ajatus ja sen pohjalta aseman ja tehtävien uudelleen järjestämiseen liittyviä toteuttamismalleja, niiden kustannusvaikutukset, aikataulut sekä mitä säädösmuutoksia tulisi niiden pohjalta tehdä ja mitä asiakokonaisuuksia muutosten tulisi sisältää. Selvityksen tulee sisältää selvittäjän ehdotus ensisijaisesta toteuttamisvaihtoehdosta perusteluineen.

Tehtäväksianto on suoritettu määräaikaan mennessä ja selvitysraportti luovutetaan opetus- ja kulttuuriministeriölle 10.1.2012.

Helsingissä 10.1.2012

Heikki Talvitie

Instituutin tehtäväkenttä

Instituutilla on verrattain laaja tehtäväkenttä. Tämä on saattanut olla osasyynä siihen, että instituutin asema ei ole ollut riittävän selkeytynyt.

Tieteellisestä työstä instituutti on luopunut.

Instituutin kirjastosta on jo siirretty pääkaupunkiseudun kirjastoihin tieteellistä aineistoa. Kyseessä ovat eduskunnan-, slaavilainen-, yliopiston- ja Baltian kirjasto. Kirjasto vie nykyisellään noin 50 % instituutin resursseista. Nykyisestä kirjastosta on n. 30 % tietokannassa. Pyrkimyksenä on ollut modernisoida kirjaston toimintaa lisäämällä avointa tilaa hyllytilan kustannuksella. Hyllymetrejä kirjastolla on tällä hetkellä noin 1,5 km.

Instituutti on tehnyt jossakin määrin hankepalveluja niille viranomaisille, jotka vastaavat venäjänkielisen väestön kotouttamisesta. Kotouttaminen jakaantuu kuitenkin varsin monen viranomaisen kesken, joten tämän työkentän tehostaminen vaatii selvästi määriteltyjä kohderyhmiä ja tavoitteiden selkiyttämistä. Kotouttamisen tavoitteista ja menetelmistä käydään varsin vilkasta keskustelua ja kenttä elää voimakkaasti. Esim. laki kotoutumisen edistämiseksi on annettu 1.9.2011.

Instituutti on osallistunut Pohjoisen ulottuvuuden kulttuurisen kumppanuuden tuottamiseen. Tämä osa-alue on riittävän selkeä ja se on tuottanut tuloksekasta toimintaa. Instituutti on tehnyt siihen liittyen Luova kompassi-hankkeen ulkoasianministeriön koordinoimalla lähialueyhteistyö-rahoituksella. Hanke on keskittynyt luovan talouden kysymyksiin.

Instituutti hallinnoi Wider Europe -ohjelmaa. Tämä tehtävä tulee ulkoasianministeriöltä ja siihen ollaan siellä oltu tietyn siirtymäkauden jälkeen tyytyväisiä.

Instituutti on yhdessä ulkoasiainministeriön kanssa tuottanut www.info-finlandia.ru tiedotusta.

Instituutin kirjasto on ollut yhteistyössä Venäjän suomalais-ugrilaisilla alueilla olevien kirjastojen kanssa. Tämä toiminta liittyy sukukansaohjelman hankeavustuksiin.

Instituutin tiloissa toimii Ruskij Mir -säätön keskus, joka on eräänlainen info-deski. Kyseessä on Venäjän valtion rahoittama säätö.

Hieman yleistäen voidaan myös todeta, että instituutti on toiminut Suomen venäjänkieliselle väestölle eräänlaisena mahdollisuutena verkostoitua maahanmuuttajille tarkoitettujen palvelujen piiriin.

Instituutin toimintaympäristö

Suomen venäjänkielinen väestö on kasvanut hyvin nopeasti. Edellisten selvitysten kohteena on ollut väestö, jonka lukumääräksi on arvioitu 40 000–50 000 henkeä. Nyttemmin puhumme jo noin 55 000 henkeä käsittävästä väestöryhmästä. On oletettavaa, että venäjänkielinen väestö tulee edelleen kasvamaan varsin voimakkaasti.

Suomen venäjänkielinen väestö keskittyy etupäässä pääkaupunkiseudulle, Lappeenrannan ja Kymenlaakson alueelle, Turkuun ja Tampereelle. Pääkaupunkiseudulla, Turussa ja Tampereella on voimakkaasti kehittynyt suomalainen infrastruktuuri, joka on valmis ottamaan vastaan huomattavan maahanmuuttajien virran. Lappeenrannan ja Kymenlaakson alueella kehittynyt suomalainen infrastruktuuri on olemassa. Suomalaista infrastruktuuria tulisi edelleen täällä vahvistaa ottaen huomioon, että alueelle suuntautuu voimakas venäläinen maahanmuutto ja siellä on eniten Suomessa tarjottavia venäläisille suunnattuja kaupallisia ja vapaa-ajan viettoon liittyviä palveluksia. Jotta voimakas maahanmuutto voitaisiin tällä alueella ottaa vastaan hallitusti, tulisi Itä-Suomen alueella olevien yliopistojen vahvaa infrastruktuurin kehittämispanosta hyödyntää.

Suomen venäjänkielinen väestö ei kuulu Euroopan neuvoston vähemmistösopimusten piiriin. Venäjänkielisissä on kuitenkin selvästi kaksi ryhmää: ns. vanha-venäläiset ja uudet maahan muuttaneet. Näitä ryhmiä kohdellaan tasapuolisesti ja näiden ryhmien oikeudet pyritään turvaamaan yksilöpohjaisella oikeuksien toteutumisen seurannalla Suomen lainsäädännön pohjalta. Euroopan neuvostolle kuitenkin raportoidaan tilanteesta koskien Suomen venäjänkielistä väestöä.

Väestön kotouttaminen, johon voidaan lukea 1. orientaatio niin kauan kun asianomaiset eivät hallitse suomen kielen alkeita 2. integraatio silloin kun suomen kielen hallinta tekee sen mahdolliseksi ja 3. venäjänkielisten kulttuuri-identiteetin ylläpitäminen, on valtioneuvoston eri ministeriöiden sekä kuntien vastuulla. Näiden eri toimijoiden yhteistyöedellytyksiä venäjänkielisen väestön järjestöjen kanssa kartoitetaan paraikaa varsinkin siinä mielessä, että kyettäisiin paremmin koordinoimaan valtion ja kuntien viranomaisten sekä maahan muuttaneen väestön yhdistysten välistä yhteistyötä.

Suomen venäjänkielinen väestö käyttää pääasiallisimpina informaatiokanavinaan Venäjän mediaa. Tämä koskee niin tapahtumia kuin niiden uutisointia Venäjällä ja Suomessa. Siten Suomen venäjänkielinen väestö saa myös Suomen tapahtumista Venäjän median välittämän näkökulman. Tämä johtuu ennen kaikkea siitä, että Suomen media ei tarjoa juuri mitään ajan tasalla olevaa ja laadukasta venäjänkielistä uutis- ja ajankohtaisohjelmiä. Toinen seikka on tietenkin Venäjän median palvelujen helppo saatavuus, näkyvyys ja kuuluvuus Suomen alueella. Suomen venäjänkielisen väestön tärkein yhdysside Spektr-

lehti ilmestyy kerran kuussa, joten siitä ei ole ajankohtaisen uutismateriaalin välittäjäksi. Lehden osalta kokeiltiin viikkojulkaisua, joka ei kuitenkaan ollut taloudellisesti kannattava.

Suomen venäjänkielisen väestön kotouttaminen on Suomen viranomaisten vastuulla ja tapahtuu Suomen lainsäädännön pohjalta. Suomalaiset järjestöt ovat olleet aktiivisesti kehittämässä Venäjän suomalais-ugrilaisten kansojen kulttuuri-identiteettiä ja niiden kansainvälistä verkostoitumista. Venäjän viranomaisten kanssa on sovittu, että suomalaisen toiminta Venäjän alueella tapahtuu Venäjän säädösten pohjalta ja venäläisen partnerin kanssa. Vastaavasti Venäjän kiinnostus kulttuuri- ja informaatiopalvelujen tuottamiseen Suomen venäjänkieliselle väestölle tulee tapahtua Suomen lainsäädännön pohjalta yhdessä suomalaisen partnerin kanssa. Suomessa toimii muutamia Ruskij Mir -säätien keskuksia, joista yksi on Venäjän- ja Itä-Euroopan instituutin nykyisissä toimitiloissa. Muita pisteitä on esim. suomalais-venäläisten koulujen tiloissa.

Suomen ja Venäjän Federaation välillä on solmittu 20.1.1992 sopimus suhteiden perusteista ja se on saatettu voimaan asetuksella 27.7.1992. Sopimuksen 10 artikla kuuluu:

”Sopimuspuolet tukevat suomalaisten ja suomensukuisten kansojen ja kansallisuuksien omaperäisyyden säilyttämistä Venäjällä ja vastaavasti Venäjältä peräisin olevien omaperäisyyttä Suomessa. Ne suojelevat toistensa kieliä, kulttuuria ja historiallisia muistomerkkejä.”

Suomen ja Venäjän Federaation välillä on solmittu 11.7.1992 sopimus yhteistyöstä kulttuurin, opetuksen ja tieteen alalla. Sopimus on saatettu voimaan asetuksella 12.11.1992. Sopimuksen 4 artikla kuuluu:

”Sopimuspuolet tukevat Venäjän suomensukuisen väestön sivistyksellisiä yhteyksiä Suomeen ja Venäjältä peräisin olevien mahdollisuuksia vaalia omaa kulttuuriperinnettään Suomessa.”

Instituutista toimintakeskukseksi

Kun Venäjän ja Itä-Euroopan instituutti ei ole enää ollut mukana tieteellisen tutkimuksen piirissä, niin jo pelkästään tämä tosiasia kutsuu määrittelemään instituutin nykyisen nimen uudelleen. Nimen tulisi olla lyhyt ja iskevä. Tämän selvityksen kannalta ei ole oleellista keksiä uutta nimeä tässä vaiheessa. Sen sijaan väliaikaisesta työnimestä tulisi käydä ilmi nykyisen toimintamallin pohjalta luotava uusi toiminnallinen suunta. Olen päättänyt esittämään, että tämä työnimi olisi ainakin muutosvaiheessa TOIMINTAKESKUS SUOMEN VENÄJÄNKIELISELLE VÄESTÖLLE. Tämä nimitys kertoisi muutospyrkimyksen suunnan ja toisi nykyisen instituutin ajatuksellisesti ja toivon mukaan vähitellen myös konkreettisesti helpommin saavutettavaksi venäjänkielisille. Samalla se selkeyttäisi nykyisen instituutin toimenkuvaa ja helpottaisi siten henkilökunnan kykyä mieltää tehtäväkenttä siten, että motivaatio annettujen tavoitteiden toteuttamiseksi olisi mahdollisimman korkea.

Toiminta-ajatuksen kannalta on ensiarvoisen tärkeätä määrittää se, toimiiko uusi toimintakeskus viranomaisena vai luodaanko sille uusi status esim. säätiön tai yhdistyksen muodossa. Molemmat ovat mahdollisia ja ratkaisua pitäisi hakea mallista, joka turvaa toimintakeskuksen rahoituksen ja luo edellytykset toimintakeskuksen omalle varainhankinnalle. Viranomaisena rahoitusnäkymät ehkä olisivat parhaiten hallittavissa. Säätiöllä on omat hyvät puolensa varsinkin jos toimintaa kehitetään hankepalvelujen suuntaan. Sama etu olisi yhdistyksellä, jonka ongelmaksi saattaa muodostua jäsenkunnan luominen tarkoituksenmukaisella tavalla.

Nykyinen suuntaus on ollut se, että johtokunnista on luovuttu ja niiden tilalle on luotu hallituksia tai neuvottelukuntia. Tämä on varmasti oikea ratkaisu myös toimintakeskus-mallin osalta.

Toimintakeskus-idean kannalta ei ole tarkoituksenmukaista toimia vuokratiloissa, jotka ovat kalliit ja joihin saapumisen kynnys on aika korkea. Nykyinen vuokrasopimus on voimassa vuoden 2012 loppuun 12 kuukauden irtisanomisajalla. Sopimus jatkuu sen jälkeen toistaiseksi voimassaolevana ellei jompikumpi irtisano sitä. Sopimus on irtisanottavissa kumman tahansa osapuolen toimesta. Uuden toiminta-ajatuksen mukaiset toimenpiteet tulee kuitenkin aloittaa heti, vaikka toiminta tapahtuukin vielä jonkin aikaa vanhoissa tiloissa. Muutokselle on momentum nyt ja jos muutokseen ei lähdetä heti, koko muutostyön onnistuminen asetetaan vaakalaudalle. Organisatoriset muutokset pitää olla valmiina siinä vaiheessa kun siirrytään uusiin tiloihin.

Nykyisen instituutin kustannusrakenne on sellainen, että vähän alle miljoonan euron valtionapu menee kiinteisiin kustannuksiin eli palkkoihin ja vuokriin. Toimintaan on jäänyt hyvin pieni määrä valtionapua ja sitten instituutti on kyennyt hankkimaan noin

200 000 euroa avustuksia projektitoimintaan. Aluksi voitaisiin pyrkiä siihen, että valtionapu säilyisi nykyisellään ja että toimintakeskus hankkisi liikevaihtoon toisen miljoonan erilaisilla projekteille, jotka luotaisiin valtion ja kuntien viranomaisille suunnatuilla hankepalveluilla. Jos valtion rahoitusosuus pystytään turvaamaan, niin suosittelen toimintakeskukselle säätiö-statusta, koska se loisi edellytykset laajamittaiseen hankepalvelutoimintaan. Hankepalvelujen tulisi luonnollisesti palvella Suomen venäjänkielistä väestöä ja palvelut tulisi toteuttaa yhdessä venäjänkielisten järjestöjen kanssa.

Eräs syy siihen, että nykyisistä tiloista ei ole voitu lähteä, on kirjasto. Kirjasto ottaa noin puolet instituutin resursseista ja tähän verrattuna sen käyttöaste ei ole kovin korkea. Lisäksi kirjastosta on luetteloitu sähköiseen tietokantaan vasta noin 30 %. Mielestäni kirjaston osalta tulee aloittaa muutostoimet siten, että vuoden 2013 aikana kaikki on valmiina kirjaston siirtämiseksi muihin tiloihin. Jotta uusi toiminnallinen perusajatus toteutuisi myös kirjaston osalta, niin tulisi sen avointa tilaa lisätä hyllymetrien kustannuksella. Jos kirjasto jaetaan käyttökirjastoon ja varastokirjastoon, niin vaikuttaisi tarkoituksenmukaiselta, että käyttökirjasto ja lukusali sijoitettaisiin toimintakeskuksen uusiin tiloihin. Varastokirjasto voitaisiin sijoittaa joihinkin huomattavasti vuokraltaan edullisiin tiloihin, jotka sijaitsisivat jossakin toimintakeskuksen lähistöllä. Varastokirjaston vuokrissa tulee voida saada hyötyjä siinä määrin, että luettelointia sähköiseen tietokantaan voidaan tehostaa. Ellei tätä voida toteuttaa, tulee varastokirjasto siirtää Kuopioon.

Toimintakeskukselle tulee hakea uudet tilat ensin pääkaupunkiseudulta mutta myöhemmin kevyemmät toimintapistee tulisi sijoittaa myös Lappeenrantaan, Turkuun ja Tampereelle. Toimintakeskuksen ja toimintapisteiden tilojen osalta tulisi tutkia tehokkaasti yhteistyömahdollisuudet ao. kaupunkien ja venäjänkielisen väestön kanssa. Uusien toimintilojen tulee olla mikäli mahdollista katutasossa ja niissä voisi olla lukusalit, joissa olisi mahdollisuus tutustua venäläisiin päivälehtiin, Spektriin ja jossain määrin venäjänkieliseen nykykirjallisuuteen.

Suomen venäjänkielistä väestöä ja heidän piirissä toimivia yhdistyksiä tulee kaikin tavoin rohkaista yhteistyöhön eri ministeriöiden ja kuntien kanssa. Kyse on aika pitkälti siitä, että venäjänkielinen väestö alkaisi luottaa Suomen viranomaistoimintaan ja olisi siten valmis yhteistyöhön laajalla rintamalla.

Laki kotoutumisen edistämisestä astui siis voimaan 1.9.2011. Tämän lain 34 § edellyttää valtion kotouttamisohjelmaa, joka valmistuisi näillä näkymin ensi vuoden toukuussa. Kotouttamisen piirissä ovat ainakin seuraavat ministeriöt: SM, TEM, YM, OKM, STM ja UM (edustustot). Alueatasolla kotouttamisesta vastaavat ELY-keskukset. Paikallistasolla vastuussa ovat kunnat ja TE-toimistot. Lisäksi on olemassa yksilölliset kotoutumista edistävät palvelut.

Maahanmuuttoa ja kotouttamista koskevat asiat siirtyvät 1.1.2012 sisäasiainministeriöstä työ- ja elinkeinoministeriöön. Paraikaa neuvotellaan Suomen ja Venäjän Federaation välille uutta rajat ylittävää yhteistyötä koskevaa hallitustenvälistä sopimusta. Sillä on tarkoitus korvata vanha lähialueyhteistyötä koskeva sopimus.

Venäjänkielisen väestön luottamuksen saavuttamiseksi näyttäisi olevan tärkeätä, että siinä määrin kun toimintakeskuksen työ suuntautuu venäjänkielisen väestön kotouttamiseen, niin siihen ei liitettäisi kansainvälistä ulottuvuutta. Kotouttamisen osalta suhde Suomen viranomaisiin tulisi tehdä mahdolliseksi myös kansalaisjärjestöjen toiminnan kautta. Kansainvälisestä ulottuvuudesta vastaisi opetus- ja kulttuuriministeriö ja se voisi tässä tarkoituksessa tehdä erilaisia projekteja kansalaisjärjestöjen kautta ad hoc -pohjalta tai sitten pitempiaikaisesti sopimus pohjalla.

Kansainvälinen ulottuvuus on tärkeä kirjaston osalta koskien suomalais-ugrilaisia alueita ja Ruskij Mir -säätiötä. Säätiön panos on ollut alkuvaiheessa 20 000 euroa, jolla on hankittu tarpeelliset tietokoneet ja kirjat. Toiminta on ollut lähinnä kielen opiskelua tukevaa.

Toiminta muutosvaiheessa

Muutosvaiheen toiminta tulee suunnitella tarkkaan siten, että instituutin nykyiset toiminnot siirretään sellaisinaan toimintakeskukselle. Toimintakeskuksen toimiessa nykyisissä vuokratiloissa aloitetaan tehtäväkuvan terävöittäminen kohti venäjänkielisen väestön kotouttamiseen liittyviä hankepalveluja. Alkuvaiheessa Pohjoisen ulottuvuuden kumppanuuden ja Wider Europe -ohjelman toimintaa jatketaan. On huomattava, että nykyisellä instituutilla on näillä alueilla paljon osaamista ja se on tehnyt ja tekee tässä arvokasta työtä. Pohjoisen ulottuvuuden kumppanuushankkeisiin on mahdollista saada rahoitusta EU:n ja PMN:n rahoitusohjelmista. Kulttuurikumppanuudessa tehtävä luovien toimialojen kehittäminen voi muodostua merkittäväksi venäjänkielisen väestön integraatiota edistäväksi toimintamuodoksi. Sen avulla venäjänkieliset voivat jatkossa vielä nykyistä tehokkaammin hyödyntää taiteen ja kulttuurin alan koulutustaan ja osaamispotentiaaliaan. Tämä parantaisi myös heidän työllistymisedellytyksiään taiteen ja kulttuurin sektorille sekä luovien toimialojen yrityksiin. Kumpaakaan ohjelmaa ei saa vaarantaa ennen kuin tiedetään, mihin nämä toiminnot voidaan tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla siirtää. Olisi toivottavaa, että toimintakeskus saavuttaisi nykyisissä tiloissa toimimisen aikana valmiudet venäjänkieliselle väestölle tarkoitettujen hankepalvelujen lisäämiseksi siinä määrin, että siirryttäessä uusiin tiloihin Wider Europe -yhteistyö voitaisiin siirtää uusille toimijoille. Täten toimintakeskuksen toiminnan mallitus kulkisi kohti selvää päämäärää, hankepalvelujen kehittämiseksi vastuuviranomaisille venäjänkielisen väestön kotouttamisen edistämiseksi.

Muutosvaihe tulee aloittaa heti kun toimintakeskuksen status on päätetty ja voimassa. Henkilökunnan koulutukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Vaikka uusiin tiloihin ei siirryttäisi ennen vuotta 2013, niin prosessilla on kiire, koska vuoden 2013 budjetti pitää suunnitella jo ensi vuoden alussa. Täten vuoden 2013 budjettiin pitää ennakoida myös ne kustannukset, jotka aiheutuvat uusiin tiloihin muuttamisesta.

Kustannuksista

Jotta muutosvaihe voitaisiin viedä läpi tehokkaasti, tulisi instituutin nykyinen valtionapu säilyttää entisellään (969 000 euroa vuodeksi 2012). Ulkoasianhallinnon lähialueyhteistyövarojen alasajo tulee vaikuttamaan nykyisen instituutin resursseihin nähden negatiivisesti. Instituutille on lisäksi ollut huomattava resurssi www.info-finlandia.ru tietokannan toimitaminen yhdessä ulkoasianministeriön kanssa. Ensi vuoden alussa tämä toiminta siirtyy kokonaisuudessaan ulkoasiainministeriöön, jolloin resurssit vähenevät yli 100 000 eurolla.

Toimintakeskuksen resurssien kannalta on ensiarvoisen tärkeätä, että vuoden 2013 aikana voidaan selvästi nähdä, että hankepalveluilla voidaan luoda jatkossa ainakin noin yksi miljoona euroa liikevaihtoa. Tämä merkitsee nopeata verkostoitumista niihin viranomaisiin valtion ja kuntien tasoilla, jotka vastaavat venäjänkielisen väestön kotouttamisesta. Lisäksi se tarkoittaa tiivistä yhteistyötä Suomen venäjänkielisten järjestöjen kanssa. Hankepalveluilla voidaan projektisihteereiden kautta saavuttaa myös uusia henkilöresursseja.

TEMin uuden rajat ylittävän yhteistyön suuntaviivojen selvittyä on välittömästi pyrittävä selvittämään mitä resursseja tätä kautta on saavutettavissa.

On selvää, että lisäresursseja voidaan saada kansainvälisen ulottuvuuden kautta. Euroopan Unionin (ENI) ja Pohjoismaiden ministerineuvoston projektien kautta voidaan luoda lisää paitsi taloudellisia myös henkilöresursseja.

Toimenpide-ehdotukset

1. Kuten edellä on pyritty osoittamaan, niin nykyisen instituutin tilalle luodaan toimintakeskus Suomen venäjänkieliselle väestölle.

2. Toimintakeskuksen status luodaan säätiö-mallille (yksityis- tai julkisoikeudellinen säätiö) mikäli sen rahoitus kyetään turvaamaan. Jos rahoituksen suhteen on epävarmuutta tässä mallissa, niin toimintakeskus tulee säilyttää viranomaisena. Säätiölle luodaan säännöt ensi tilassa. Mikäli viranomaismalli tulisi ajankohtaiseksi, sille tarvitaan uusi laki ja asetus.

Tarkoituksena on, että nykyisen toimintakeskuksen henkilökunta siirtyy uuden toimintakeskuksen palvelukseen. Henkilökunnan perehdyttäminen uuteen toiminta-ajatuksen aloitetaan heti, kun säätiön säännöt on vahvistettu.

3. Toimintakeskukselle nimitetään hallitus/neuvottelukunta, jonka nimittää opetus- ja kulttuuriministeriö. Hallituksessa/neuvottelukunnassa tulee olla riittävä Suomen venäjänkielisten järjestöjen edustus.

4. Tietyn siirtymäkauden jälkeen toimintakeskuksen tehtävänä on edesauttaa Suomen venäjänkielisen väestön kotouttamista luomalla hankepalveluja kotouttamisesta vastaaville eri ministeriöille ja kunnille kulttuurin ja taiteen alueilla. Hankepalvelut tulee toteuttaa yhteistyössä Suomen venäjänkielisten järjestöjen kanssa. Muu toiminta siirretään eri toimijoiden piiriin sitten kun se on käytännössä mahdollista vaarantamatta näiden toimintojen tehokasta toteuttamista.

5. Toimintakeskuksen vakiinnutettua asemansa ja taloutensa uuden toiminta-ajatuksen pohjalta voidaan ajatella toimintakeskukselle perustettavan toimipisteitä Lappeenrantaan, Turkuun ja Tampereelle.

6. Toimintakeskuksen tulee siirtyä nykyisistä vuokratiloista viimeistään vuoden 2013 lopussa. Uudet tilat tulee tehdä helposti saavutettaviksi ja tilojen järjestelyssä tulee huomioida käytännön palvelutyön tarpeet. Toimintakeskuksen palveluihin voi liittyä lukusali, joka tarjoaa luettavaksi Spektr-lehteä ja venäläisiä päivä- ja viikkolehtiä. Venäjänkielistä (Suomessa ja Venäjällä julkaistua) nykykirjallisuutta voidaan myös pitää esillä tietyssä mitassa.

Spektr-lehden toimitus ja Faro-järjestö toimivat nyt alivuokralaisina Suomi-Venäjä-seuran tiloissa. Voisi olla tarkoituksenmukaista harkita, missä määrin näille hankittaisiin uudet tilat toimintakeskuksen piiristä.

7. Kotouttamisen hankepalvelut kulttuurin ja taiteen alueilla suunnataan lähinnä kolmelle sektorille:

Orientoitumiseen. Väestölle, jonka suomen kieli ei vielä ole riittävää integraatiopalvelujen aloittamiseksi.

Integraatioon. Väestölle, jonka suomen kieli on riittävää tavanomaisen kommunikation ylläpitämiseen.

Kulttuuri-identiteetin ylläpitämiseen ja osaamispotentiaalin tehokkaaseen käyttöön. Nämä palvelut on tarkoitettu koko venäjänkieliselle väestölle.

8. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa Suomen venäjänkielisen väestön kulttuuri-identiteetin ylläpitämisen kansainvälisestä ulottuvuudesta. Se tekee tässä tarkoituksessa projektiyhteistyötä eri säätöiden ja kansalaisjärjestöjen kanssa.

9. Kirjaston tulevaisuus on uudistusohjelman yksi keskeisimpiä osia. Kirjasto on laaja (tällä hetkellä noin 65 000 nidettä) ja se tulisi jakaa selvästi käyttökirjastoon ja varastokirjastoon. Kompakti ja kustannustehokas käyttökirjasto toimisi uuden toimintakeskuksen tiloissa. Varastokirjastolle hankittaisiin sellaiset vuokraltaan edulliset tilat, että kirjaston hallinnointi toimintakeskuksesta olisi mahdollista (esim. Pihlajamäkeen tai Myllypuroon). Vuokrakustannusten säästö käytettäisiin varastokirjaston luettelointiin sähköiseen tietokantaan, jolloin varastokirjasto tulisi vähitellen yhä enenevässä määrin lainaustoiminnan piiriin. Mikäli tässä ei onnistuta käyttökirjaston ulkopuolinen aineisto tulee siirtää opetus- ja kulttuuriministeriön alaiseen valtakunnalliseen Varastokirjastoon, joka sijaitsee Kuopiossa.

On selvää, että ne palvelutoiminnot, joista on välitöntä hyötyä Suomen venäjänkieliselle väestölle tiedon saannin suhteen, tulee siirtää toimintakeskuksen piiriin. Näillä palvelutoiminnoilla tarkoitetaan ensisijaisesti erilaisia tietokantajärjestelmiä.

Sivusto *www.info-finlandia.ru* siirtyy ulkoasianministeriön toimittamaksi.

Siltä osin kun kirjasto hallinnoi sukukansaohjelman kirjastoyhteistyötä, on sillä selvästi Suomen ja Venäjän välisessä kanssakäymisessä kansainvälinen ulottuvuus. Kirjaston yhteistyökumppaneina ovat Karjalan, Komin, Mari Elin, Mordvan ja Udmurtian kansalliskirjastot, Hanti-Mansian ja Jamalo-Nenetsian piirikirjastot sekä Komi-Permjakin ja Tverin aluekirjastot. Ruskij Mir -säätöön kanssa tehdyn sopimuksen jatkoa nykyisen sopimuskauden mentyä umpeen on syytä tarkastella tätä perspektiiviä vasten.

10. Suomen venäjänkielisten tulisi saada tietonsa Suomesta ja Suomen tapahtumista ensisijaisesti suomalaisesta mediasta. Tätä varten yhteistyöllä suomalaisen median edustajien kanssa pyrittäisiin vaihteittain kattavaan venäjänkieliseen Suomea koskevaan uutispalveluun.

VIEI:n asemaa ja tehtäviä koskevan selvitystyön aikana tehdyt haastattelut:

Opetus- ja kulttuuriministeriön taideyksikön päällikkö, johtaja Paula Tuomikoski, johtaja Rauno Anttila, kulttuuriasianneuvos Maija Lummepuro 7.11.2011

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin johtaja Kirsti Sutinen 11.11.2011

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin johtokunnan puheenjohtaja Henrik Lax 14.11.2011

Suomen Venäjänkielisten Yhdistysten Liitto r.y. (SVYL) toiminnanjohtaja Petr Potchinchichikov 22.11.2011

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin johtokunnan jäsenet 23.11.2011

Ulkoasiainministeriön valtiosihteeri Pertti Torstila 28.11.2011

Ulkoasiainministeriön poliittisen osaston päällikkö Teemu Tanner 28.11.2011

Suomen kulttuurirahaston yliasiamies Antti Arjava 29.11.2011

Suomen Museoliiton pääsihteeri Kimmo Levä 30.11.2011

Ulkoasiainministeriön itäosaston osastopäällikkö Nina Vaskunlahti 1.12.2011

Vähemmistövaltuutettu, sijainen Rainer Hiltunen 1.12.2011

Ulkoasiainministeriön Venäjän yksikkö, yksikön päällikkö Jaana Teckenberg 2.12.2011

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin johtoryhmä 8.12.2011

Venäjän ja Itä-Euroopan instituutin henkilökunta 8.12.2011

Opetus- ja kulttuuriministeriön valtiosihteeri Jarmo Lindén ja kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osaston ylijohaja Riitta Kaivosoja 12.12.2011

Helsingin kaupungin maahanmuutto-osaston maahanmuuttoasioiden johtaja Annika Forsander ja suunnittelija Miriam Attias 15.12.2011

Sisäministeriön maahanmuutto-osaston kotouttamisyksikön maahanmuuttojohtaja Kristina Stenman 15.12.2011

Ministeri Häkämiehen erityisavustaja Kai Mykkänen, TEM 16.12.2011

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-088-9 (nid.)

ISBN 978-952-263-089-6 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0327 (painettu)

ISSN 1799-0335 (PDF)